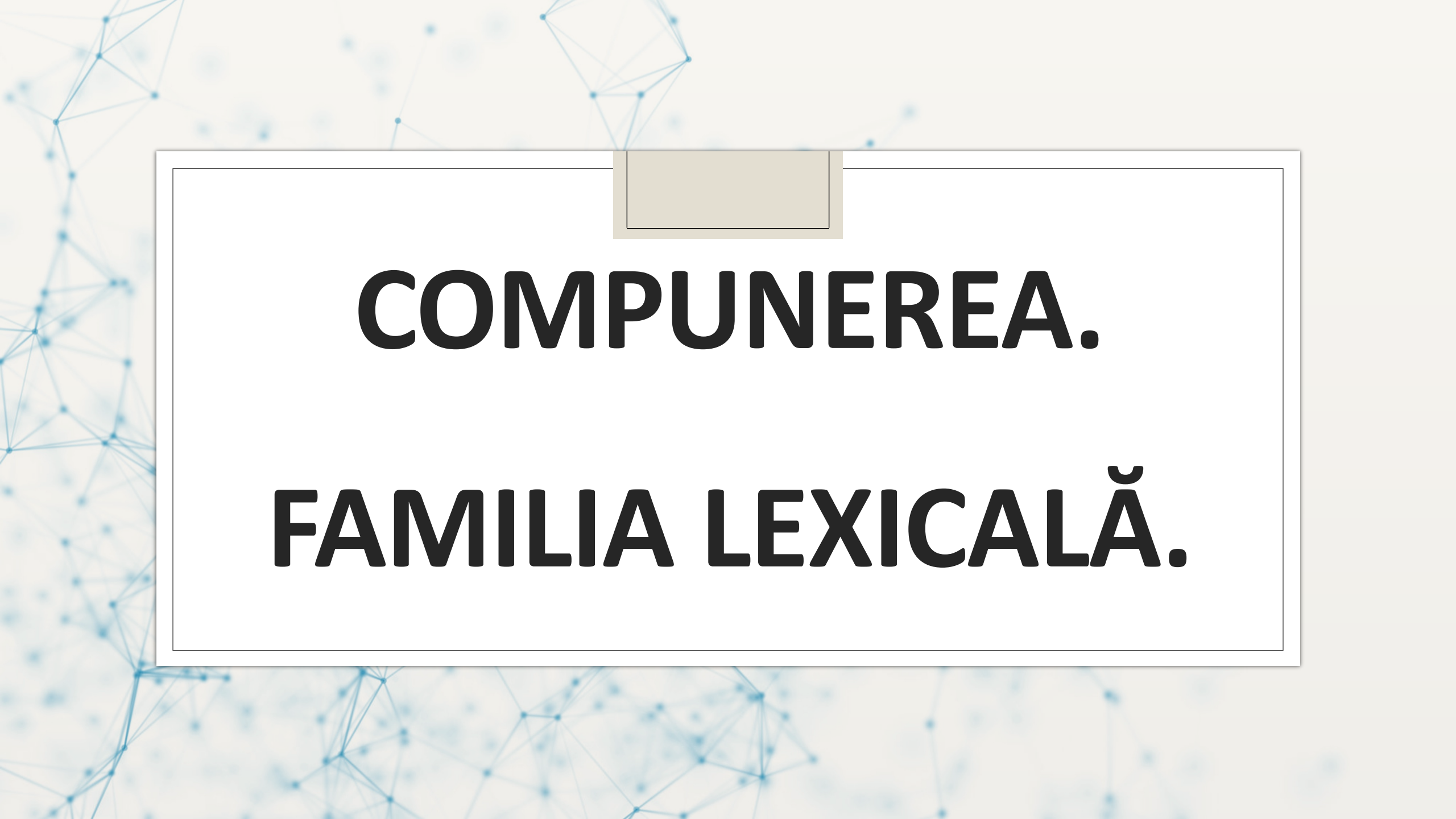

COMPUNEREA. FAMILIA LEXICALĂ.

Definiții

- **Compunerea** este mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi, **unind** sau **alăturând doi sau mai mulți termeni diferiți**.
- Adesea, dacă un termen intră în componența unui cuvânt compus, acesta își pierde sensul pe care îl are când există independent.

Procedeele de compunere:

<i>alăturarea</i> <i>(parataxă)</i>	<u>Termenii</u> din care este compus un cuvânt <u>nu depind unul de altul.</u> Exemple: bloc-turn, după-amiază, Cluj-Napoca, de la, de pe lângă.
<i>subordonarea</i>	<u>Unul dintre termenii din care este compus cuvântul este</u> <u>în relație de subordonare față de celălalt.</u> Exemple: floare-de-coliș, stea-de-mare, vorbă-lungă, fluieră-vânt, încurcă-lume.
<i>abrevierea</i> <i>(prescurtarea)</i>	a) <u>inițiale</u>: S.R.L. (Societate cu răspundere limitată), B.C.R. (Banca Comercială Română), P.N.L. (Partidul Național Liberal); b) <u>inițiale cu fragmente unite</u>: TAROM (Transporturi Aeriene Române), ROMTELECOM (ROM = România; TELECOM= Telecomunicații); c) <u>inițiale cu cuvinte unite</u>: F.C. BRAȘOV; d) <u>fragmente unite</u>: ASIROM; e) <u>fragmente cu cuvinte</u>: ROMARTA.

COMPUNERE PRIN ALĂTURARE

Compunere prin alăturare	Exemple
substantiv + substantiv (ambele cu formă de nominativ)	Navă-satelit, redactor-șef, zi-lumină, sud-est, mamă-soacră, bloc-turn, cap-putere, câine-lup, ani-lumină, contabil-șef etc.
Adjectiv + adjectiv (scrise cu cratimă)	Anglo-saxon, româno-american, româno-finlandez, ruso-turc etc.
Toponime (scrise cu cratimă, al doilea termen are formă de nominativ)	Bistrița-Năsăud, Târgu-Jiu etc.
Compuse cu particule	Cândva, altceva, fiecare, dumneata, vreun, oricum, orice, altundeva etc.
Conjunții + conjuncții Prepoziții + prepoziții Conjunții + prepoziții Prepoziție _ substantiv	Ca să, pentru că, de la, de pe lângă, după-amiază etc.

COMPUNERE PRIN SUBORDONARE

Compunere prin subordonare	Exemple
Substantiv + adjectiv Adjectiv + substantiv	Făt-Frumos, coate-goale, vorbă-lungă etc. Bunăvoință, rea-voință etc.
Substantiv + substantiv în genitiv	Floarea-soarelui, gura-leului, ochiul-boului, Gura Ocnitei etc.
Substantiv + substantiv cu prepoziție	Floare-de-colt, stea-de-mare etc.
Substantiv + verb	Papă-lapte, încurcă-lume, pierde-vară etc.
Culorile	Verde-închis, albastru-deschis, galben-verzui
Adjectiv + adverb	Bine-venit, bine-cunoscut, propriu-zis etc.
Numerele (de la 11 la 19; de la 20 la 90)	Doisprezece, douăzeci și trei etc.

Cuvintele compuse

Cuvintele compuse pot fi:

<i>substantive</i>	<i>verbe</i>	<i>adjective</i>	<i>pronume</i>	<i>numerale</i>	<i>adverbe</i>	<i>prepoziții</i>	<i>conjuncții</i>
binefacere	binevoi	binevoitor	fiecare	doisprezece	așadar	înspre	ca să

Elemente savante de compunere

Anumite **elemente savante de compunere** provin din limba latină și din limba greacă, având circulație internațională.

Exemple (derivare cu prefixoide):

hidro- („referitor la apă”): hidrobicicletă

micro- („mic”): microorganism

poli- („mai mulți”): polisemantic

bio- („referitor la viață”): biosferă

auto- („însuși”, „propriu”) automobil

aero- („referitor la aer”): aerodinamic

macro- („mare”): macroeconomie

pseudo- („fals”): pseudospecialist

zoo- („referitor la animale”): zoologie

geo- („referitor la pământ”): geologie

tele- („departe”, „la distanță”): telecomandă

multi- („mai mulți / multe”): multinațional

Exemple (derivare cu sufixoide):

- **cid** („care ucide”): insecticid

- **log** („specialist”): filolog

- **fil** („iubitor de”): anglofil

- **fob** („referitor la frică”): claustrofob

Atenție!

- ✓ Cuvintele obținute prin abreviere cu inițiale se pot scrie **cu punct de abreviere sau fără punct de abreviere**. În **DOOM³** se remarcă preferința pentru scrierea fără punct.
- ✓ Nu sunt cuvinte compuse abrevierile obișnuite ale unor cuvinte, folosite pentru o scriere mai rapidă, chiar dacă unele sunt consacrate:

Exemple: *dr. (doctor) art. (articol) dec. (decembrie) N (nord) m (metru)*

- ✓ Aceste abrevieri se citesc pronunțând integral cuvântul prescurtat, nu pronunțând literele sau grupurile de litere prin care se scriu („sud”, nu S), pe când în cazul cuvintelor „CEC” sau „SUA.”, acestea se și scriu, se și citesc prescurtat.

FAMILIA LEXICALĂ

- ✓ **Familia lexicală sau familia de cuvinte** reprezintă **totalitatea cuvintelor formate de la un cuvânt de bază prin derivare, prin compunere și prin schimbarea valorii gramaticale.**
- ✓ De fiecare dată când avem o incertitudine cu privire la ortografia cuvintelor compuse, este recomandat să consultăm DOOM³.

Exemplu:

Familia lexicală pentru cuvântul „floare” – floarea-soarelui, floricică, înflorit etc.

Exerciții

1. Stabilește părțile de vorbire ale următoarelor cuvinte compuse:

<i>Cuvântul compus</i>	<i>Partea de vorbire</i>
bibliografie	
Câmpulung	
dumneata	
SUA	
douăzeci și patru	
despre	
ca să	

Rezolvare

1. Stabilește părțile de vorbire ale următoarelor cuvinte compuse:

<i>Cuvântul compus</i>	<i>Partea de vorbire</i>
bibliografie	substantiv comun
Câmpulung	substantiv propriu
dumneata	pronume personal de politețe
SUA	substantiv propriu
douăzeci și patru	numeral
despre	prepoziție
Ca să	conjuncție

Exerciții

2. Numește procedeul de compunere prin care s-au format cuvintele:

BCU

coate-goale

Târgu-Jiu

inginer-șef

pușcă-miltralieră

navă-satelit

galben-verzui

unsprezece

dreptunghi

bunăstare

capră-neagră

de pe lângă

Rezolvare

2. Numește procedeul de compunere prin care s-au format cuvintele:

BCU: ***abreviere***

coate-goale: ***subordonare***

Târgu-Jiu: ***alăturare***

inginer-șef: ***alăturare***

pușcă-miltralieră: ***alăturare***

navă-satelit: ***alăturare***

galben-verzui: ***subordonare***

treisprezece: ***subordonare***

dreptunghi: ***subordonare***

bunăstare: ***subordonare***

capră-neagră: ***subordonare***

de pe lângă: ***alăturare***

Recapitulare

- **Compunerea** este mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi, unind sau alăturând doi sau mai mulți termeni diferiți.

- **Procedeele de compunere sunt:**
 1. **Alăturarea (parataxă)**: *după-amiază, formular-tip, de la, situație-limită*;
 2. **Subordonarea**: *floare-de-colt, stea-de-mare, vorbă-lungă, fluieră-vânt, încurcă-lume*;
 3. **Abrevierea (prescurtarea)**: SRL, BCR, PNL, TAROM, ROMTELECOM.

- **Familia lexicală sau familia de cuvinte** reprezintă totalitatea cuvintelor formate de la un cuvânt de bază prin derivare, prin compunere și prin schimbarea valorii gramaticale:

dulce: *dulceață, dulceag, dulcegărie, dulcișor, dulciuri, a îndulci, îndulcire, îndulcit, neîndulcit*